Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
přednesené dne 14. března 2024[1]

Spojené věci C-639/22 až C-644/22

X (C-639/22)
Stichting BPL Pensioen (C-643/22)
Stichting Bedrijfstakpensioensfonds voor het levensmiddelenbedrijf (BPFL) (C-644/22)
proti
Inspecteur van de Belastingdienst Utrecht (C-639/22, C-643/22 a C-644/22)
a
Fiscale Eenheid Achmea BV (C-640/22)
Y (C-641/22)
proti
Inspecteur van de Belastingdienst Amsterdam (C-640/22 a C-641/22)
a
Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten
proti
Inspecteur van de Belastingdienst Maastricht (C-642/22)

[žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, které podal Rechtbank Gelderland (soud provincie Geldry, Nizozemsko)]

„Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce – Směrnice o dani z přidané hodnoty (DPH) – Osvobození – Správa investičních fondů – Pojem – Srovnatelnost se SKIPCP – Penzijní fondy – Investiční riziko, které nesou investoři“

I. Úvod

1. Hned v několika nizozemských žádostech o rozhodnutí o předběžné otázce vyvstává otázka, zda a za jakých podmínek je třeba některé zaměstnanecké penzijní fondy považovat za fondy kolektivního investování ve smyslu čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice 2006/112/ES o společném systému daně z přidané hodnoty (dále jen „směrnice o DPH“)[2]. Podle tohoto ustanovení „fondy

[1] – Původní jazyk: němčina.

[2] – Směrnice Rady ze dne 28. listopadu 2006 (Úř. věst. 2006, L 347, s. 1) ve znění použitelném pro sporný rok (2009); v tomto ohledu naposledy pozměněná směrnicí Rady (EU) 2022/890 ze dne 3. června 2022, kterou se mění směrnice 2006/112/ES, pokud jde o prodloužení doby použitelnosti volitelného mechanismu přenesení daňové povinnosti ve vztahu k dodání některého zboží a poskytnutí některých služeb s vysokým rizikem podvodů a mechanismu rychlé reakce proti podvodům v oblasti DPH (Úř. věst. 2022, L 155, s. 1).

kolektivního investování“ vymezují členské státy. Nizozemsko dotčené zaměstnanecké penzijní fondy jako fondy kolektivního investování doposud nevymezilo, a proto má za to, že služby správy, které jsou jim poskytovány, podléhají DPH.

2. Pojem „fond kolektivního investování“, který mají vymezit členské státy, je díky směrnici o SKIPCP částečně překryt unijním právem. Soudní dvůr se proto již v minulosti zabýval otázkou, zda je správa penzijních fondů osvobozena od DPH, pokud a protože jsou tyto fondy srovnatelné se SKIPCP [3]. Nyní se naskýtá možnost tuto judikaturu upřesnit.

3. Mimoto je třeba vyjasnit, za jakých podmínek se osoby povinné k dani mohou přímo dovolávat osvobození od daně upraveného v čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH. Vyvstává zejména otázka, do jaké míry je diskreční pravomoc členských států při vymezení „fondu kolektivního investování“ omezena zásadou neutrality. Konkrétně je třeba prozkoumat, zda je třeba osvobození od DPH přiznané některým penzijním fondům (ze třetího pilíře vnitrostátního důchodového systému) vztáhnout i na jiné penzijní fondy (v tomto případě z druhého pilíře).

II. Právní rámec

A. Unijní právo

1. Směrnice o DPH

4. Článek 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH zní:

„1. Členské státy osvobodí od daně tato plnění:

g) správa fondů kolektivního investování, jak je vymezují členské státy“.

2. Směrnice o SKIPCP

5. Článek 1 odst. 2 směrnice 2009/65/ES o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se subjektů kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (dále jen „směrnice o SKIPCP“) [4] zní:

„2. Pro účely této směrnice a s výhradou článku 3 se za SKIPCP považují subjekty:

a) jejichž výhradním předmětem činnosti je kolektivní investování kapitálu získaného od veřejnosti do převoditelných cenných papírů nebo do jiných likvidních finančních aktiv podle čl. 50 odst. 1 a které provozují svou činnost na základě zásady rozložení rizika a

[3] – Rozsudky ze dne 13. března 2014, ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139), jakož i ze dne 7. března 2013, Wheels Common Investment Fund Trustees a další (C-424/11, EU:C:2013:144).

[4] – Směrnice [Evropského parlamentu a] Rady ze dne 13. července 2009 (Úř. věst. 2009, L 302, s. 32) ve znění použitelném pro sporný rok; v tomto ohledu naposledy pozměněná směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2261 ze dne 15. prosince 2021, kterou se mění směrnice 2009/65/ES, pokud jde o používání sdělení klíčových informací správcovskými společnostmi subjektů kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (Úř. věst. 2021, L 455, s. 15).

b) jejichž podílové jednotky jsou na žádost podílníků přímo nebo nepřímo odkoupeny nebo vyplaceny z aktiv těchto subjektů. Za rovnocenné odkupu nebo vyplacení se považuje jednání ze strany SKIPCP k zajištění toho, aby se hodnota jejich podílových jednotek na burze významně nelišila od čisté hodnoty jejich aktiv.

Členské státy mohou povolit, aby byly SKIPCP tvořeny více podfondy.“

B. Nizozemské právo

6. Článek 11 odst. 1 písm. i) bod 3 Wet op de omzetbelasting 1968 (zákon o dani z obratu z roku 1968) zní:

„1. Za podmínek stanovených nařízením jsou od daně osvobozeny:

i) tyto […] služby:

3. správa majetku shromážděného investičními fondy, respektive investičními společnostmi za účelem kolektivního investování.“

III. Skutkové okolnosti těchto šesti žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce

7. Všechny žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se týkají zvláštních zaměstnaneckých penzijních fondů. Ve věcech C-639/22 (X), C-641/22 (Y), C-642/22 (Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten), C-643/22 (Stichting BPL Pensioen) a C-644/22 (Stichting Bedrijfstakpensioensfonds voor het levensmiddelenbedrijf – BPFL) žalobu podaly samy tyto fondy. Využily služeb správců usazených v zahraničí, za které byly jakožto příjemci služeb povinny odvést DPH. Ve věci C-640/22 (Fiscale Eenheid Achmea BV) žalobkyně usazená v Nizozemsku sama poskytla penzijnímu fondu služby správy, za které byla povinna odvést DPH.

8. Dotčené zaměstnanecké penzijní fondy se vždy odvolávají na to, že jsou „fondy kolektivního investování“ ve smyslu čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH. V tomto případě by služby správy byly od DPH osvobozeny. Nizozemská finanční správa tento výklad odmítá s odkazem na strukturu nizozemského systému důchodového zabezpečení a konkrétní podobu dotčených zaměstnaneckých penzijních fondů.

9. Názorným příkladem, pokud jde o podobu zaměstnaneckých penzijních fondů, které jsou konkrétně dotčeny ve věcech v původních řízeních, je věc C-644/22. Žalobkyní v této věci je odvětvový zaměstnanecký penzijní fond pro odvětví potravinářství. Účast zaměstnanců v penzijním fondu je vyžadována zákonem.

10. Penzijní řád žalobkyně je založen na smlouvě o důchodu ve smyslu nizozemského zákona o důchodech a upravuje mimo jiné doživotní starobní důchod nebo starobní důchod poskytovaný na dobu určitou. Vyměřovacím základem pro stanovení důchodu je odměna zakládající povinnou účast na důchodovém pojištění, snížená o každoročně stanovenou osvobozenou částku. Výše budoucích důchodových nároků a důchodových dávek v tomto ohledu závisí především na výši odměny za práci a době trvání zaměstnání.

11. Důchodové dávky jsou financovány podle zásady kapitálového krytí. Mimoto nizozemské právní předpisy stanoví určité požadavky na strategickou míru krytí penzijních fondů, tedy poměr mezi majetkem fondu (aktiva) a čistou současnou hodnotou stávajících důchodových závazků (pasiva). Dodržování těchto požadavků je zajištěno prostřednictvím státního dohledu.

12. Pojištění zaměstnanci získávají důchodové nároky, které mohou být každoročně upraveny na základě indexu spotřebitelských cen (tzv. indexace). Zvýšení stávajících nebo budoucích důchodových nároků (tzv. příplatek) je nutno provést prostřednictvím výnosů z investic. Mimoto nelze příplatek přiznat, pokud míra krytí klesla pod určitou úroveň. V minulosti došlo k přiznání příplatku pouze v roce 2009.

13. V krajním případě může zaměstnaneckému penzijnímu fondu naopak rovněž vzniknout povinnost snížit budoucí i současné důchodové nároky. S ohledem na nízkou míru krytí vykázanou k 31. prosinci 2020 žalobkyně předložila De Nederlandsche Bank (Nizozemská centrální banka) příslušný ozdravný plán. Podle tohoto ozdravného plánu mají být vytvořené důchody k 31. prosinci 2021 sníženy o 0,85 %.

14. Ostatní žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce (C-639/22, C-640/22, C-641/22, C-642/22 a C-643/22) vycházejí z podobných skutkových okolností.

15. Pouze ve věci C-641/22 se vyskytlo další specifikum spočívající v tom, že zaměstnavatelé pro období mezi lety 2014 a 2020 poskytli záruku na vytvoření zamýšlených důchodových aktiv ve výši 250 000 000 eur.

16. Ve věci C-640/22 u dotčeného penzijního fondu od 1. ledna 2018 již nedocházelo k aktivní tvorbě majetku. Kromě toho byl daný penzijní fond vzhledem k nízké strategické míře krytí nucen převést veškerý svůj majetek na pojistitele nebo jiný penzijní fond.

IV. Řízení o předběžné otázce

17. Žalobkyně se u příslušného Rechtbank Gelderland (soud provincie Geldry, Nizozemsko) brání proti výměru DPH. Soud přerušil řízení a v rámci řízení o předběžné otázce podle článku 267 SFEU Soudnímu dvoru ve všech řízeních předložil následující první otázku, kterou v řízení ve věci C-644/22 ještě doplnil druhou otázkou:

„1) Musí být čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH vykládán v tom smyslu, že je možné vycházet z toho, že účastníci takového penzijního fondu, jako je ten, o který se jedná ve věci v původním řízení, nesou investiční riziko, a vede tato skutečnost k tomu, že je tento penzijní fond ‚fondem kolektivního investování' ve smyslu tohoto ustanovení? Je přitom relevantní:

– zda účastníci nesou individuální investiční riziko, nebo postačuje, že výsledky investování nesou účastníci jako společenství a jinak nikdo;

– jak vysoké je kolektivní, resp. individuální riziko;

– do jaké míry spoluurčují výši důchodových dávek jiné faktory, jako je délka doby penzijního spoření, výše odměny za práci a diskontní faktor?

V řízení C-641/22 navíc ještě:

– že zaměstnavatel poskytl pro období let 2014 až 2020 za účelem dosažení tvorby zamýšlených důchodových aktiv záruku až do výše 250 000 000 eur?

V řízení C-640/22 namísto toho navíc:

– že v penzijním fondu od 1. ledna 2018 nedochází k aktivní tvorbě důchodů a tento fond je z důvodu nízké strategické míry krytí nucen převést veškerý majetek na pojistitele nebo jiný penzijní fond?

2) Vede zásada daňové neutrality k tomu, že se při použití čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH u fondů, které nejsou SKIPCP, posuzuje nejen pouze to, zda jsou tyto fondy srovnatelné se SKIPCP, ale také to, zda jsou z pohledu průměrného spotřebitele srovnatelné s jinými fondy, které sice nejsou SKIPCP, ale které členský stát považuje za fond kolektivního investování?“

18. Všech šest žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce bylo v souladu s článkem 54 jednacího řádu spojeno pro účely písemné nebo ústní části řízení a rozsudku.

19. Písemná vyjádření v řízení před Soudním dvorem předložily a jednání, které se konalo dne 5. října 2023, se zúčastnily všechny žalobkyně (X, Y, Stichting BPL Pensioen, Stichting Bedrijfstakpensioensfonds voor het levensmiddelenbedrijf, Fiscale Eenheid Achmea BV a Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten), Nizozemské království, Dánské království a Evropská komise.

V. Právní analýza

20. Žalobkyně se odvolávají na čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH, podle kterého členské státy od DPH osvobodí „správ[u] fondů kolektivního investování, jak je vymezují členské státy“.

21. První předběžná otázka se týká pojmu „fondy kolektivního investování“, v rozsahu, v němž je překryt unijním právem [5] (k tomu viz oddíl A). Druhá předběžná otázka se naproti tomu týká pravomoci vymezit „fondy kolektivního investování“, kterou členským státům přiznává čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH, a otázky, jakým omezením vyplývajícím z unijního práva v tomto ohledu podléhá (k tomu viz oddíl B).

A. K první předběžné otázce

22. Předmětem první předběžné otázky je, jaké znaky musí penzijní fondy naplňovat, a zejména jaké investiční riziko jeho účastníci musí nést, aby bylo nutno považovat je za „fondy kolektivního investování“ (k tomu bod 1). Kromě toho vyvstává – přinejmenším podpůrně – otázka, zda lze dané ustanovení ve prospěch osob povinných k dani použít přímo (k tomu bod 2).

[5] – K předchozí právní úpravě obsažené v čl. 13 části B písm. d) bodě 6 směrnice 77/388/ES, který zněl v podstatě totožně jako čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH, viz rozsudek ze dne 9. prosince 2015, Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:801, bod 46).

1. K pojmu „fondy kolektivního investování“

23. Osvobození od daně upravené v čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH má za cíl, aby bylo s přímou investicí do cenných papírů a investicí uskutečněnou prostřednictvím fondů kolektivního investování spravovaných třetí osobou pro účely DPH zacházeno stejně. Investice do fondů kolektivního investování by pro soukromého investora z hlediska DPH neměla být méně příznivá než v případě přímé investice [6]. V případě posledně uvedené investice není zapotřebí služeb správy zatížených DPH, které snižují její výnosy. Jedná se tedy o zajištění neutrality DPH u různých forem investování.

24. Podle znění čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH přísluší členským státům, aby určily fondy kolektivního investování, které mohou profitovat z osvobození služeb správy od daně. Avšak poté, co Unie pomocí dřívějšího znění směrnice o SKIPCP zahájila harmonizaci dohledu nad investičními fondy, omezil Soudní dvůr pravomoc členských států vymezovat pojmy. Nově musely fondy regulované podle dřívějšího znění směrnice o SKIPCP povinně kvalifikovat jako fondy kolektivního investování [7]. Pravomoc členských států vymezit pojmy, kterou jim přiznávají právní předpisy o DPH, tak byla částečně překryta harmonizací právních předpisů v oblasti dohledu [8].

25. Dotčené zaměstnanecké penzijní fondy by tedy v případě, že by se jednalo o SKIPCP, bylo třeba kvalifikovat jako „fondy kolektivního investování“ ve smyslu čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH. Účastníci řízení se však shodují na tom, že dané zaměstnanecké penzijní fondy nejsou SKIPCP [9].

26. Z důvodů zachování rovných podmínek hospodářské soutěže je podle judikatury Soudního dvora dále nezbytně nutné považovat za fondy kolektivního investování takové fondy, které aniž jsou SKIPCP, mají stejné znaky, a provádějí tedy stejné operace nebo alespoň vykazují srovnatelné rysy, takže se nacházejí v konkurenčních vztazích [10].

27. Z dosavadní judikatury zatím nelze bez jakékoli pochybnosti dovodit, jaké znaky to konkrétně jsou. Je pravda, že Soudní dvůr se kvalifikací penzijních fondů jako fondů kolektivního investování zabýval již ve věcech Wheels Common Investment Fund Trustees (dále jen „Wheels“) [11] a ATP PensionService (dále jen „ATP“) [12]. Obě rozhodnutí však vycházejí ze specifik daných případů. Neposkytují tedy odpověď na otázku, jak je třeba kvalifikovat penzijní fondy dotčené v projednávaných věcech.

6 – V tomto smyslu rozsudek ze dne 9. prosince 2015, Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:801, bod 34 a citovaná judikatura).

7 – Rozsudky ze dne 13. března 2014, ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, bod 46), jakož i ze dne 7. března 2013, Wheels Common Investment Fund Trustees a další (C-424/11, EU:C:2013:144, bod 23).

8 – Rozsudek ze dne 9. prosince 2015, Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:801, bod 46); viz rovněž již má stanoviska ve věcech Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:327, bod 23), JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust a The Association of Investment Trust Companies (C-363/05, EU:C:2007:125, bod 32), jakož Abbey National (C-169/04, EU:C:2005:523, bod 38).

9 – Takto k jiným zaměstnaneckým penzijním fondům již rozsudky ze dne 13. března 2014, ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, bod 48) a ze dne 7. března 2013, Wheels Common Investment Fund Trustees a další (C-424/11, EU:C:2013:144, bod 25); hlavním důvodem je skutečnost, že penzijní fondy jsou přístupné pouze osobám zaměstnaným v rámci daného odvětví, profesní skupiny nebo podniku.

10 – Rozsudky ze dne 13. března 2014, ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, bod 47) a ze dne 7. března 2013, Wheels Common Investment Fund Trustees a další (C-424/11, EU:C:2013:144, bod 24); viz rovněž rozsudek ze dne 28. června 2007, JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust a The Association of Investment Trust Companies (C-363/05, EU:C:2007:391, bod 48 a násl.).

11 – Rozsudek ze dne 7. března 2013, Wheels Common Investment Fund Trustees a další (C-424/11, EU:C:2013:144).

12 – Rozsudek ze dne 13. března 2014, ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139).

28. Z tohoto důvodu je i v tomto případě nutno na základě kritérií stanovených v čl. 1 odst. 2 první větě směrnice o SKIPCP posoudit, zda jsou takové penzijní fondy, jako jsou fondy dotčené v projednávaných věcech, srovnatelné se SKIPCP.

a) Získávání kapitálu od veřejnosti

29. Podle čl. 1 odst. 2 první věty písm. a) směrnice o SKIPCP je nezbytně nutné, aby byl kapitál získán od veřejnosti. Fond tedy musí být přístupný neomezenému počtu investorů.

30. Penzijní fondy dotčené v projednávaných věcech však nejsou přístupné veřejnosti, nýbrž pouze omezenému okruhu investorů, a to osobám zaměstnaným v rámci daného odvětví, profesní skupiny nebo podniku. Již tato okolnost *prima facie* vylučuje srovnatelnost těchto penzijních fondů se SKIPCP.

31. Umocňuje to skutečnost, že podle judikatury Soudního dvora jsou se SKIPCP srovnatelné pouze takové fondy, které se s nimi nacházejí v konkurenčních vztazích“ [13]. Takové konkurenční vztahy mohou existovat v zásadě jen mezi investičními fondy, které oslovují tentýž okruh investorů [14]. V případě penzijních fondů a SKIPCP tomu tak z důvodů uvedených v bodě 30 není. Platí to tím spíše, pokud je účast v zaměstnaneckém penzijním fondu vyžadována zákonem. Povinná účast v zásadě vylučuje konkurenční boj o investory.

b) Investování na základě zásady rozložení rizika

32. Další podstatný znak SKIPCP spočívá v tom, že získaný kapitál musí být investován do převoditelných cenných papírů nebo do jiných likvidních finančních aktiv uvedených v čl. 50 odst. 1 směrnice o SKIPCP, a to na základě zásady rozložení rizika [čl. 1 odst. 2 první věta písm. a) směrnice o SKIPCP].

33. Zúčastnění mají shodně za to, že k takovéto diverzifikaci rizik dochází. Je na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda je tento požadavek skutečně splněn.

c) Povinnost provést odkoupení nebo vyplacení

34. Mimoto čl. 1 odst. 2 první věta písm. b) směrnice o SKIPCP stanoví, že podíly na SKIPCP jsou na žádost podílníků přímo nebo nepřímo odkoupeny nebo vyplaceny z aktiv těchto subjektů. Podmínkou osvobození od daně je tedy srovnatelná povinnost provést odkoupení nebo vyplacení.

35. Penzijní fondy dotčené ve věcech v původních řízeních zřejmě nejsou se SKIPCP jakožto investičním nástrojem srovnatelné ani v tomto ohledu. Podle předkládajícího soudu totiž ukončení účasti přichází v úvahu pouze výjimečně. Tím spíše nemůže nárok na odkoupení nebo vyplacení účastníkům penzijního spoření ve vztahu k penzijnímu fondu příslušet v případě povinné účasti.

[13] – Rozsudky ze dne 9. prosince 2015, Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:801, bod 37); ze dne 13. března 2014, ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, bod 48), jakož i ze dne 7. března 2013, Wheels Common Investment Fund Trustees a další (C-424/11, EU:C:2013:144, bod 24).

[14] – Viz již mé stanovisko ve věci Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:327, bod 27), jakož i rozsudek ze dne 9. prosince 2015, Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:801, bod 48).

d) Zvláštní státní dohled

36. Podobně jako SKIPCP na základě článku 12 směrnice o SKIPCP, musí kromě toho penzijní fondy dotčené ve věcech v původních řízeních v Nizozemsku podléhat zvláštnímu státnímu dohledu [15].

37. Zúčastnění mají shodně za to, že v případě nizozemských penzijních fondů dotčených v projednávaných věcech je tato podmínka splněna. To je rovněž v souladu se směrnicí (EU) 2016/2341 [16] o činnostech institucí zaměstnaneckého penzijního pojištění a dohledu nad nimi, podle které systémy zaměstnaneckého penzijního pojištění v zásadě musí podléhat státnímu dohledu [17].

e) Podílník nese investiční riziko

38. Posledním podstatným znakem je existence investičního rizika pro investora. Směrnice o SKIPCP usiluje o zajištění účinné a jednotné ochrany podílníků v rámci Unie [18]. Této ochrany je však zapotřebí pouze v případě, že existuje investiční riziko [19]. Na tento znak se ve své argumentaci zaměřují všichni zúčastnění.

39. Z tohoto důvodu Soudní dvůr ve věci Wheels odmítl postavit penzijní fond na roveň SKIPCP, protože důchod „nezávisí nijak na hodnotě aktiv systému a investicích provedených správcem systému, ale je předem vymezen v závislosti na délce pracovní kariéry u zaměstnavatele a výši platu“ [20]. Rovněž ve věci ATP bylo podmínkou, že účastníci penzijního spoření nesou investiční riziko [21].

40. V projednávaných věcech se penzijní modely vyznačují tím, že výše budoucích důchodových nároků a dávek se na straně jedné zakládá na výši odměny za práci a době trvání zaměstnání. Na straně druhé může okolnost, zda dojde k indexaci budoucích nároků a dávek, nebo naopak k jejich snížení, záviset na výnosnosti investic. Výnosnost investic tedy nepřímo ovlivňuje výši důchodů.

41. Otázkou je, zda tato skutečnost představuje srovnatelné investiční riziko. Pro účely posouzení této otázky je třeba rozlišovat podle povahy závazku k placení důchodu.

42. Pokud ze smlouvy o penzijním spoření vyplývá závazek k placení zaručeného důchodu závisejícího zejména na době trvání zaměstnání a výši odměny, nenesou příjemci dávek *srovnatelné* investiční riziko. Jak rovněž uvedlo Nizozemsko, skutečnost, že výše důchodové dávky nebo budoucího důchodového nároku mimoto v omezené míře nepřímo závisí na výnosnosti investic, nepostačuje k závěru o existenci srovnatelného investičního rizika. Případná úprava výše důchodu (směrem nahoru nebo dolů) je podmíněna zachováním příslušné míry

[15] – Viz již mé stanovisko ve věci Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:327, bod 27), jakož i rozsudek ze dne 9. prosince 2015, Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:801, bod 48).

[16] – Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/2341 ze dne 14. prosince 2016 (Úř. věst. 2016, L 354, s. 37).

[17] – Viz již mé stanovisko ve věci Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:327, bod 28), ve kterém je však ještě odkazováno na předchozí směrnici 2003/41/ES.

[18] – Viz bod 3 odůvodnění směrnice o SKIPCP.

[19] – Viz rovněž stanovisko generálního advokáta P. Cruze Villalóna ve věci ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2013:840, bod 64).

[20] – Rozsudek ze dne 7 března 2013, Wheels Common Investment Fund Trustees a další (C-424/11, EU:C:2013:144, bod 27).

[21] – Rozsudek ze dne 13. března 2014, ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, bod 51 a násl.).

krytí, aby byl v zájmu všech příjemců dávek v co nejvyšší možné míře zaručen alespoň stanovený důchod. Investor investující do SKIPCP naproti tomu, pokud jde o vrácení jeho investovaného majetku, neobdrží žádnou záruku.

43. Naproti tomu, pokud se podle smlouvy o důchodovém spoření jedná o závazek k placení důchodu závisejícího především na vývoji hodnoty investovaného kapitálu, nemůže příjemce očekávat zaručenou výši důchodu. Naopak se přímo podílí na kolísání hodnoty svých kapitálových investic. Investiční riziko proto – podobně jako v případě SKIPCP – nese on.

44. S ohledem na toto rozlišení je věcí předkládajícího soudu, aby s přihlédnutím ke všem okolnostem daného případu ověřil, zda smlouvy o důchodovém spoření uzavřené ve věcech v původních řízeních, posuzovány jako celek, obsahují především závazky k placení zaručeného důchodu, nebo důchodu závisejícího na vývoji hodnoty investovaného kapitálu. V této souvislosti je rozhodující hlavní bod dané smlouvy o placení důchodu, a tedy vztah mezi zaručenými a proměnlivými důchodovými nároky.

45. Zaručená výše důchodu může být v jednotlivých případech zajištěna i tím, že zaměstnavatel, jako je tomu ve věci C-641/22, poskytl záruku na vytvoření plánovaných důchodových aktiv. I v této souvislosti je však rozhodující celkové posouzení všech okolností daného případu.

46. Naproti tomu není relevantní, zda penzijní fond – jako ve věci C-640/22 – ještě aktivně vytváří majetek. Důležitá je pouze podoba smlouvy o důchodovém spoření, která je základem, a nikoli skutečná finanční situace penzijního fondu.

47. Jak vyplývá z žádostí nizozemského soudu o rozhodnutí o předběžné otázce, u většiny modelů dotčených ve věcech v původních řízeních se zřejmě v zásadě jedná o závazky k placení zaručeného důchodu. Nositelé budoucích důchodových nároků a příjemci dávek pak nenesou žádné investiční riziko srovnatelné s rizikem vznikajícím v případě SKIPCP.

f) Dílčí závěry

48. Penzijní fondy dotčené ve věcech v původních řízeních nejsou SKIPCP. S výhradou posouzení předkládajícím soudem je však zřejmě rovněž vyloučeno, že jsou tato penzijní pojištění spojená s investičními fondy srovnatelná se SKIPCP. Dotyčné penzijní fondy s povinnou účastí zejména nejsou přístupné neomezenému počtu investorů, v důsledku čehož ani nedochází ke konkurenci se SKIPCP. Kromě toho se zdá, že neexistuje povinnost provést vyplacení, jako je tomu v případě SKIPCP.

49. Pokud jde o znak investičního rizika, je třeba rozlišovat podle toho, zda se jedná především o zaručené důchodové závazky, nebo závazky k placení důchodu závisejícího na vývoji hodnoty investovaného kapitálového majetku. Pouze v případě posledně uvedených nese nositel budoucích důchodových nároků a příjemce dávek investiční riziko srovnatelné s rizikem, které nese investor investující do SKIPCP.

50. Členské státy však mohou osvobození od daně vztáhnout i na takové penzijní fondy, jako jsou fondy dotčené ve věcech v původních řízeních. V tomto ohledu však unijní právo nestanoví žádnou povinnost.

2. Podpůrně: K přímému použití čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH

51. Pouze pro případ, že by Soudní dvůr dospěl k závěru, že je třeba penzijní fondy dotčené ve věcech v původních řízeních kvalifikovat jako fondy kolektivního investování, vyvstává navazující otázka, zda se žalobkyně v případě, že vnitrostátní právo nelze vykládat v souladu s unijním právem, mohou dovolat pravidla o osvobození od daně stanoveného v čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH.

52. Aby tomu tak bylo, musí být ustanovení směrnice dostatečně přesná a bezpodmínečná z hlediska svého obsahu [22]. Provádění ani účinnost daného ustanovení nesmí být podmíněny žádným aktem ze strany členských států [23].

53. Z tohoto důvodu Soudní dvůr ve svých novějších rozhodnutích odmítl přímou použitelnost ustanovení o osvobození od daně uvedených v čl. 132 odst. 1 směrnice o DPH v případě, že členské státy mají při určení jednotlivých znaků prostor pro uvážení [24].

54. Soudní dvůr však navzdory pravomoci členských států vymezit daný pojem prohlásil čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH za přímo použitelný [25]. Lze to vysvětlit tím, že pojem „zvláštní investiční fondy“ je překryt unijním právem. V rozsahu, v jakém směrnice o SKIPCP harmonizuje pojem „fondy kolektivního investování“, je tak uvážení, které mají členské státy v rámci své pravomoci vymezit tento pojem, vyloučeno.

55. Naopak v rozsahu, v jakém členské státy mají diskreční pravomoc rozhodnout, zda investiční fondy kvalifikují jako fondy kolektivního investování ve smyslu čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH, je přímá použitelnost vyloučena. Bez příslušného vymezení daného pojmu ze strany členského státu totiž ze směrnice nevyplývá, jakým fondům kolektivního investování mimo SKIPCP by mělo být osvobození od daně přiznáno.

56. V konečném důsledku by se tedy žalobkyně mohly čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH dovolat přímo, pouze pokud jsou penzijní fondy dotčené ve věcech v původních řízeních srovnatelné se SKIPCP (a pokud by nebylo možné vnitrostátní právo vyložit v souladu se směrnicí).

B. Ke druhé předběžné otázce

57. Podstatou druhé předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda zásada daňové neutrality vede k tomu, že je při použití čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH rovněž třeba ověřit, zda jsou penzijní fondy dotčené ve věcech v původních řízeních srovnatelné s jinými fondy, které daný členský stát považuje za fondy kolektivního investování. V zásadě je o otázku, jakým omezením stanoveným unijním právem členské státy podléhají v rámci pravomoci vymezovat pojmy, která je jim svěřena, a do jaké míry musí podobná plnění danit stejným způsobem.

[22] – Rozsudky ze dne 10. prosince 2020, Golfclub Schloss Igling (C-488/18, EU:C:2020:1013, bod 26), jakož i ze dne 15. února 2017, British Film Institute (C-592/15, EU:C:2017:117, bod 13 a citovaná judikatura).

[23] – Viz rozsudky ze dne 10. prosince 2020, Golfclub Schloss Igling (C-488/18, EU:C:2020:1013, bod 27) a ze dne 16. července 2015, Larentia + Minerva a Marenave Schiffahrt (C-108/14 a C-109/14, EU:C:2015:496, bod 49 a citovaná judikatura).

[24] – Takto k pojmu „kulturní služby“ uvedenému v čl. 132 odst. 1 písm. n) směrnice o DPH rozsudek ze dne 15. února 2017, British Film Institute (C-592/15, EU:C:2017:117, body 14, 16 a 23 násl.), jakož i k čl. 132 odst. 1 písm. m) směrnice o DPH rozsudek ze dne 10. prosince 2020, Golfclub Schloss Igling (C-488/18, EU:C:2020:1013, body 31 a 42).

[25] – Rozsudek ze dne 28. června 2007, JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust a The Association of Investment Trust Companies (C-363/05, EU:C:2007:391, bod 59) týkající se téměř totožné předchozí právní úpravy obsažené v čl. 13 části B písm. d) bodu 6 směrnice 77/388/ES.

58. Tato otázka však bude relevantní pouze v případě, pokud ani dotčené penzijní fondy, ani fondy považované členským státem za fondy kolektivního investování, nejsou srovnatelné se SKIPCP. Mimoto by srovnatelnost mohla být žalobkyním ku prospěchu pouze tehdy, pokud by vnitrostátní právo mohlo být vykládáno v souladu s unijním právem. Přímé použití ustanovení směrnice o DPH totiž v oblasti pravomoci vymezovat pojmy svěřené členským státům – jak je uvedeno v bodě 55 výše – nepřichází v úvahu.

59. Členské státy musí v rámci své pravomoci vymezit pojem „fondy kolektivního investování“, která je jim přiznána, brát ohled na zásadu daňové neutrality [26]. Tato zásada brání tomu, aby bylo s podobným poskytnutím služeb, které si navzájem konkurují, zacházeno z pohledu DPH rozdílně [27].

60. S ohledem na zásadu demokracie, která patří mezi hodnoty uvedené v článku 2 SEU, na kterých je založena Unie, však Soudní dvůr může konstatovat, že demokraticky legitimovaný vnitrostátní zákonodárce porušil zásadu neutrality pouze tehdy, pokud zjevně překročil svůj prostor pro uvážení. Tak tomu je ale až v případě, kdy jsou z perspektivy průměrného spotřebitele rozdílně zdaněné služby téměř totožné, takže je lze bez dalšího zaměnit [28].

61. V tomto případě otázka stejného zacházení vyvstává pouze proto, že takzvaný individuální příspěvkově orientovaný důchodový systém (třetí pilíř nizozemského důchodového systému) podle směrnic Staatssecretaris van Financiën (státní tajemník pro finance, Nizozemsko) ze dne 19. září 2014 představuje fond kolektivního investování, jehož správa je osvobozena od daně.

62. Zdá se, že účelem individuálního příspěvkově orientovaného důchodového systému tvořícího třetí pilíř je umožnit zaměstnancům dobrovolné navýšení ostatních důchodových dávek. Cílem povinné účasti na zaměstnaneckých penzijních fondech je naproti tomu povinné zabezpečení všech zaměstnanců [překračující rámec zajištění základního zaopatření (první pilíř)]. Již s ohledem na různé cíle, které sledují (povinná) účast na zaměstnaneckém penzijním fondu (druhý pilíř) a individuální dobrovolný důchodový systém (třetí pilíř), mám, pokud jde o srovnatelnost, pochybnosti. Zdá se, že i konkurence mezi různými pilíři důchodového systému je možná pouze v omezené míře.

63. Kromě toho jsou podle předkládajícího soudu směrnice nizozemské finanční správy založeny na předpokladu, že účastníci pojištění v rámci individuálního příspěvkově orientovaného důchodového systému nesou investiční riziko. Jak jsem již uvedla, investoři v rámci druhého pilíře v případě, že se jedná především o závazky k placení zaručeného důchodu, takové investiční riziko nenesou (viz bod 42 výše). I tato okolnost by mohla být na překážku srovnatelnosti.

64. Existují tedy významné rozdíly, které naznačují, že není splněna podmínka srovnatelnosti. Je však věcí předkládajícího soudu, aby to na základě uvedených kritérií posoudil s konečnou platností.

[26] – Rozsudky ze dne 9. prosince 2015, Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:801, bod 33), ze dne 13. března 2014, ATP PensionService (C-464/12, EU:C:2014:139, bod 42), jakož i ze dne 7. března 2013, Wheels Common Investment Fund Trustees a další (C-424/11, EU:C:2013:144, bod 18).

[27] – Viz například rozsudek ze dne 5. října 2023, Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej (DPH pro teplé mléčné nápoje) (C-146/22, EU:C:2023:739, bod 46 a citovaná judikatura).

[28] – Viz již mé stanovisko ve věci HPA - Construções (C-433/22, EU:C:2023:655, bod 50 a násl.).

65. Je pravda, že členské státy tedy v konečném důsledku při vymezení pojmu „fondy kolektivního investování“ ve smyslu čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice o DPH musí brát ohled na zásadu daňové neutrality. Této zásadě však nebrání, pokud členský stát rozlišuje mezi odlišně strukturovanými pilíři svého důchodového systému, a to zejména mezi závazky k placení zaručeného důchodu na jedné straně a závazky k placení důchodu závisejícího na vývoji hodnoty investovaného kapitálu.

VI. Závěry

66. Navrhuji proto, aby Soudní dvůr na předběžné otázky, které položil Rechtbank Gelderland (soud provincie Gelderland, Nizozemsko), odpověděl takto:

„1) Článek 135 odst. 1 písm. g) směrnice 2006/112 o společném systému daně z přidané hodnoty musí být vykládán v tom smyslu, že investičním fondem srovnatelným se SKIPCP, a tedy ‚fondem kolektivního investování‘ je takový fond, který zhruba splňuje kritéria uvedená v čl. 1 odst. 2 první větě směrnice 2009/65/ES o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se subjektů kolektivního investování do převoditelných cenných papírů. To zejména vyžaduje, aby byl investiční fond přístupný veřejnosti, aby byla podobně jako v případě SKIPCP stanovena povinnost provést vyplacení a aby investoři nesli srovnatelné investiční riziko. Posledně uvedené závisí zejména na tom, zda závazek k placení důchodu stanoví dávky, které jsou převážně zaručené, nebo dávky, které závisí na vývoji hodnoty investovaného kapitálu.

2) Při použití čl. 135 odst. 1 písm. g) směrnice 2006/112 v rámci fondů, které nejsou SKIPCP, je třeba posoudit nejen to, zda jsou tyto fondy srovnatelné se SKIPCP, nýbrž i to, zda jsou srovnatelné s jinými fondy, které sice nejsou SKIPCP, avšak které daný členský stát považuje za fondy kolektivního investování. Správu těchto fondů kolektivního investování může členský stát osvobodit od daně, přičemž musí brát ohled na zásadu neutrality. Tato zásada však nebrání odůvodněnému rozlišování mezi odlišně strukturovanými pilíři daného důchodového systému, a zejména mezi závazky k placení zaručeného důchodu na jedné straně a závazky k placení důchodu závisejícího na vývoji hodnoty investovaného kapitálu.“